

Lausunto

6.8.2024

VN/15985/2024
VN/15985/2024-OKM-50

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto oikeusministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta

Tausta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yhdenvertaisuuslakia varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden edistämismääräysten osalta. Laista ehdotetaan kumottavaksi säännökset toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoitteista, sekä kunnan velvoitteesta laatia sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatustoiminnan toimijoille yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat. Muutoksen myötä yhdenvertaisuuslaki ei enää velvoittaisi varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia laatimaan toimipaikkakohtaisia varhaiskasvatuksen toiminnallisia yhdenvertaisuussuunnitelmia.

Muutokset, joissa vastaava valtiosuus lakisääteiseen velvollisuuteen poistetaan, valmistellaan erikseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yhdenvertaisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää. Esimerkiksi lausuntoluonnoksessakin esiin nostetun Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksen mukaan syrjintää koetaan myös varhaiskasvatuksessa.¹ Syrjintään puuttuminen edellyttääkin toimia jo varhaiskasvatuksessa, jolloin lapset ovat vielä vastaanottavaisia uudelle eivätkä ole vielä ehtineet omaksua ympäristön ja yhteiskunnan mahdollisia syrjiviä ajatus- ja toimintamalleja.

Laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (tasa-arvolaki) säädetään naisten ja miesten tasa-arvosta sekä tasa-arvosta sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Yhdenvertaisuuslaissa taas säädetään syrjinnän kiellosta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen, etnisen alkuperän, iän, vammaisuuden tai kielen perusteella.

¹ Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä, yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020, <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/julkaisut>

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Yhdenvertaisuuden edistämisestä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on säädetty yhdenvertaisuuslaissa. Velvoite edistää yhdenvertaisuutta ja koota edistämistoimet suunnitelmaksi on laajentunut. Viimeisin muutos on ollut ulottaa velvoite myös varhaiskasvatukseen. Suunnitelmat olisi nykyisen lainsäädännön mukaan oltava tehtyinä viimeistään 1.6.2025.

Tasa-arvolaisissa säädetään vastaavasta tasa-arvon edistämismuutoksesta ja suunnitelman laatimismuutoksesta kuin yhdenvertaisuuslaissa. Opetushallitus on ohjeistuksessaan todennut, että tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma voidaan tehdä yhdessä tai erikseen.

Varhaiskasvatustuksen kolmannessa pykälässä säädetään varhaiskasvatuksen tavoitteista. Yhtenä tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tavoitteena on myös varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustympäristö.

Varhaiskasvatustuksen neljännessä pykälässä säädetään, että varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Varhaiskasvatustuksen säädettyjä tavoitteita täsmennetään Opetushallituksen laatimissa Varhaiskasvatustuksen suunnitelman perusteissa.

Lapsen oikeuksien komitea antoi suosituksensa Suomelle vuonna 2023. Lapsen oikeuksien komitea suosittelisi esimerkiksi lasten syrjinnän torjumisen tehostamista ja koulukiusaamisen vähentämistä. Erityisesti komitea painottaa toimia vähemmistöön kuuluvien lasten osalta. Lisäksi komitea suosittelee toimia lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Yhdenvertaisuuslain velvoite edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa edistää tämän suosituksen toteuttamista.

Ehdotetut muutokset suunnitelmavelvoitteeseen

Yhdenvertaisuuslain 6 a § ensimmäisen momentin mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava varhaiskasvatuksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Tätä momenttia ei oltaisi muuttamassa.

Luonnoksessa esitetään muutettavaksi pykälästä kohta, jossa todetaan, että varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatuksen toimipaikassa on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelmavelvoite siirtyisi järjestäjätasolle, joka useimmiten on kunta. Velvoite antaa lapsille ja huoltajille mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimista poistuisi. Tasa-arvolakia ei muutettaisi, joten varhaiskasvatuksen toimipaikkojen velvoite tehdä tasa-arvosuunnitelma säilyisi ennallaan.

Hallitusohjelman mukaisesti kuntien toimintaedellytyksiä vahvistetaan jatkamalla normien purkamista nykyisestä kuntien tehtäväkentästä. Ohjelmassa karsitaan kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitus sekä toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä. Hallitusohjelman mukaisesti valtiovarainministeriö on kerännyt ideoita, ehdotuksia ja ajatuksia siitä, missä tehtävissä ja palveluissa kunnille voitaisiin antaa enemmän vapautta ja omaa harkintavaltaa keventämällä yksityiskohtaista sääntelyä taikka miten kuntien tehtäviä koskevaa sääntelyä tulisi muuten uudistaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että hallituksen toimintaohjelma kuntien normituksen keventämiseksi antaa mahdollisuuden tarkastella kuntien kannalta tarkoituksenmukaisia ja vähiten hallintoa kuormittavia toimia myös yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävien toimenpiteiden osalta.

Varhaiskasvatustuksen kokonaisuuden kannalta esitetyssä muutoksessa on kuitenkin haasteena tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain velvoitteiden etäännyttäminen toisistaan, mikä voi vaikeuttaa hallinnon informaatio-ohjausta ja edistämistyötä sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Opetushallituksen tehtävänä on päivittää valtakunnallista ohjeistusta. Mikäli lainsäädäntö muuttuu, on Opetushallituksen päivitettävä ohjeistustaan ja valtakunnallinen ohjeistus on suunnattava sekä järjestäjä- että toimipaikkatasolle. Hallinnollinen työ voi muutoksen myötä jatkossa lisääntyä myös kunnan tasolla, kun tasa-arvosuunnitelmat laaditaan toimipaikkakohtaisesti, mutta yhdenvertaisuussuunnitelmat järjestäjäkohtaisesti. Suunnitelmien toimeenpano edellyttäne jatkossakin työtä ja tukea myös toimipaikkatasolla.

Varhaiskasvatuksen toimipaikat toimivat erilaisissa ympäristöissä ja vaatimukset edistämistyölle voivat olla hyvinkin erilaisia riippuen esim. maahanmuuttotaustaisten lasten määrästä. Esityksen toimeenpanossa tuleekin pohtia, miten erityisesti isoissa kunnissa on mahdollista huomioida eri toimipaikkojen arjesta nousevat yhdenvertaisuuteen liittyvät kehittämistarpeet sekä varmistaa mahdollisuudet osallistaa lapset ja huoltajat kehittämistyöhön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että osana hallituksen yhdenvertaisuustiedonantoa on hyväksytty tavoite koko koulutusjärjestelmän kattavasta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisohjelmasta. Kehittämisohjelman tavoite on parantaa lakisääteisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatua ja vaikuttavuutta varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten arjessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että kehittämisohjelman tavoitteita voidaan edistää menestyksellisesti myös ehdotetun lainsäädäntömuutoksen nojalla.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Erityisasiantuntija

Anssi Pirttijärvi

VN/15985/2024-OKM-50

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: